

Gemeentebreed

Mediation

P. Groen

Strijd

Conflicten in de kerk zijn er sinds mensenheugenis. Het is niet altijd zo dat de ‘zonen van Israëls huis als broeders samenwonen, in vrede bij elkander zijn’. De conflicten zijn verklaarbaar doordat ons geloof verbonden is met onze diepste emoties. Als mensen zich geraakt voelen in zaken die met geloof te maken hebben, kunnen hun reacties extra heftig zijn. Natuurlijk spelen daarnaast de menselijke zonde, ongeduld, heerszucht, haantjesgedrag, slordigheid en dergelijke een merkbare rol. En zoals bekend, zijn principiële meningsverschillen soms moeilijk of niet te overbruggen. Breng bovendien ook in rekening dat kerkmensen bij conflicten er niet snel voor zullen kiezen om uiteen te gaan. In de gemeente ben je aan elkaar gegeven en blijf je samen – ook bij verschillen en tegenstellingen. Terecht. Maar dat zet het onderlinge contact nogal eens zwaar onder druk.

In kerken kan grote onenigheid zijn over kerkbouwplannen, liturgische vernieuwingen, synode-uitspraken, of over het functioneren van predikanten, koster, organisten of andere werkers in het veld. Ook de toenemende diversiteit in opvattingen kan een haard van onrust zijn. Nog afgezien van ruzies of jarenlange (soms generaties lange) vetes die een persoonlijk karakter dragen, al dan niet met betrokkenheid van familieverbanden.

Conflicten spelen zich af in verschillende stappen. Het kan al erger worden. F. Glasl heeft dit als een escalatieladder in schema gebracht met daarin drie opeenvolgende fasen en negen stappen waarin een conflict zich kan bevinden. Een conflict kan drie fasen doormaken.

1. Een *probleem* dat gezamenlijk opgelost kan worden.
2. Een *strijd* die elke partij voor zich winnen wil.
3. Een *totale oorlog* met ten slotte uitsluitend verliezers aan beide kanten.

[\[Zie de illustratie van de Escalatieladder van Glasl aan het eind van dit artikel.\]](#)

Zowel uit recente als vroegere kerkelijke situaties zijn voor alle drie de fasen genoeg voorbeelden te geven. In dit artikel over mediation gaat het speciaal om fase 2, de strijd. Hoe kunnen we in de kerken daarbij interveniëren en zoiets oplossen. In fase 1 komen de betrokkenen er vaak met elkaar wel uit. En fase 3 vereist een heel specifieke conflicthantering.

Oog voor belangen

Bij strijd roept een van beide partijen ten slotte vaak de hulp in van een kerkelijke vergadering met het verzoek om in het gelijk gesteld te worden en het gedrag van de tegenstander te veroordelen. Hiermee krijgen alle kerkelijke vergaderingen, van kerkenraad tot generale synode, regelmatig te maken. Met als resultaat dat er meestal een uitspraak gedaan wordt waarmee de partijen het maar moeten doen of anders revisie aanvragen of een appel instellen. De praktijk is echter dat de strijd daarmee niet is beslecht. Het conflict woedt openlijk of ondergronds door, omdat de diepste oorzaken niet op tafel gekomen zijn. Een *juridische*

aanpak door de uitspraak van een kerkelijke vergadering is vaak geen oplossing. Omdat zo'n vergadering zich alleen uitspreekt over het punt dat aan de orde gesteld is. Een meerdere kerkelijke vergadering mag bij een appel alleen de vraagstelling van de appellant behandelen (art. 30 KO) en kan niet veel meer dan daar ja of nee op zeggen. Maar daardoor blijft het eigenlijke probleem meestal onbesproken en onopgelost liggen.

In plaats van naar *posities* kan veel beter naar *belangen* worden gekeken. Voorbeeld: broeder Aanspreker uit de gemeente Klankhoven klaagt zijn kerkenraad aan bij de classis omdat af en toe een koor in de kerkdiensten liederen zingt die niet door de synode zijn vrijgegeven. De classis spreekt echter uit dat de kerkenraad hiervoor de juiste argumenten heeft genoemd. Maar br. Aanspreker is met deze uitspraak absoluut niet tevreden, heeft veel moeite om naar de kerk te gaan en overweegt een revisieverzoek te richten aan de Particuliere Synode. Kerkrechtelijk kon de classis inderdaad niet anders dan een uitspraak doen over de *posities* van appellant en kerkenraad. Maar als er geheel los van het appel met de twee partijen was doorgesproken over hun *belangen* en hun *behoeften*, zou er een persoonlijke achtergrond in beeld gekomen zijn. Br. Aanspreker had al jarenlang in zijn contact met de kerkenraad het idee gekregen dat hij geen werkelijk antwoord kreeg op zijn kritische vragen over verschillende onderwerpen. Allang had hij het gevoel met een kluitje in het riet gestuurd te worden. Dat kon hij niet meer verdragen en hij wilde dan nu over deze in zijn ogen hooghartige kerkenraad maar eens een scherpe klacht indienen bij de classis. De onvermijdelijk *formele* uitspraak van de classis maakte het probleem onbedoeld alleen maar erger.

Waarschijnlijk had een gesprek tussen een afvaardiging van de kerkenraad en br. Aanspreker onder leiding van een onafhankelijke derde wél soelaas kunnen bieden. De broeder had zijn hart kunnen luchten over zijn persoonlijke moeite en frustratie. De kerkenraad had op deze voor hen vaak zo irritante broeder een héél andere kijk gekregen en beloofde hem voortaan goed serieus te zullen nemen. De broeder voelde zich opgelucht en stapte over zijn bezwaren tegen de koorzang heen. Het probleem was uit Klankhoven verdwenen en de vrede keerde er terug.

Aan oplossing werken

Dit gesprek met de twee partijen is een klassiek voorbeeld van hoe een mediation kan verlopen. Mediation is een vorm van conflictoplossing, speciaal bedoeld voor kwesties uit fase 2 van de escalatieladder, namelijk bij een strijd die elke partij voor zich winnen wil. Maar ook in fase 1, het probleem, kan het optreden van een mediator heilzaam werk doen.

Mediation is niet geschikt voor fase 3: de totale oorlog.

De kenmerken van mediation zijn de zes V's.

1. *Staakt het Vuren*. Acties tegen elkaar door correspondentie, bezwaarprocedures enzovoorts worden gestaakt.
2. *Vertrouwelijk*. Elke betrokkene heeft zwijgplicht over wat er gezegd wordt aan de mediationtafel, tenzij het anders is overeengekomen. Ieder moet zich vrij voelen om zich goed uit te spreken.
3. *Vrijwillig*. Niemand is verplicht tot de mediation. Je kiest er zelf voor om deel te nemen of om met opgave van redenen te stoppen.
4. *Verplichtend*. Elke deelnemer is verplicht zich in te spannen om het conflict gezamenlijk op te lossen.
5. *Voorbehoud*. Je mag geheel vrijblijvend allerlei ideeën noemen.
6. *Vaststellingsovereenkomst*. Het doel is om ten slotte de gezamenlijk gevonden conclusie en oplossing schriftelijk vast te kunnen leggen. Dat is dan ook bindend!

Voor een mediation kunnen meerdere sessies nodig zijn. Men moet onderling de drie E's in acht nemen: naar Elkaar luisteren, Elkaar uit laten spreken en Elkaar respecteren. De mediator die de gesprekken leidt, moet *neutraal* zijn: niet één bepaalde oplossing stimuleren, en moet ook *onpartijdig* zijn: hij dient geen enkele voorkeur te hebben voor één van de partijen en zelfs de schijn daarvan te vermijden. Hij of zij moet bij een instituut geregistreerd staan. Dan zijn de kwaliteiten erkend en is er ook vanuit de beroepsgroep toezicht op het functioneren.

Een van de mooie dingen van mediation is, dat de partijen zelf op eigen kracht naar een oplossing moeten streven. Natuurlijk is te overleggen dat ze gebruikmaken van adviseurs. De mediator doet in beginsel geen inhoudelijke uitspraken over het conflict. Hij let erop dat de gesprekken procesmatig goed verlopen door het stellen van diverse soorten vragen, en door tussentijdse samenvattingen en conclusies te geven. Het is daarom ook niet correct om mediation met bemiddeling te vertalen. Een bemiddelaar (bijvoorbeeld een kerkvisitator) spreekt zich namelijk wél inhoudelijk uit bij onenigheid en is daarin vaak sturend en stimulerend bezig. Zoiets zal een officiële mediator niet doen, want dat zou zijn neutraliteit aantasten.

Een mediation zal extra moeilijk verlopen in situaties waar een strijd tussen kerkleden uitsluitend veroorzaakt wordt door een botsend meningsverschil in zgn. principiële zaken, zoals de visie op de zondag, toenadering tot een ander kerkgenootschap, opinies over menselijke relaties, over de doop, een bijbelvertaling, anderskerkelijke gasten aan het avondmaal etc. Dan is er geen sprake van een relationeel conflict, maar van een *waardeconflict*. Het *Handboek Mediation* zegt hierover: 'Volgens sommige auteurs zijn waardeconflicten niet te verzoenen en is het enige wat een mediator in zo'n geval kan doen, proberen de zaak niet erger te maken dan het is en de partijen laten bespreken hoe in de toekomst om te gaan met de effecten van deze verschillen.'¹

Hopelijk ontvangen de discussiërende partijen toch het inzicht om samen bij een thema te onderscheiden tussen centrum en periferie (ofwel: al dan niet onopgeefbaar), als dat mogelijk en verantwoord is. Om dan zo met elkaar misschien te ontdekken dat het over een middelmatige zaak gaat, en daarmee een waardeconflict te relativiseren. Met de oudkerkelijke spreuk in gedachten: 'In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.' Wat vertaald wil zeggen: 'In het benodigde eenheid, in het betwijfelde vrijheid, in alles liefdadigheid.'

Beproefd instrument voor vrede

In allerlei christelijke verbanden is met mediation uitstekend te werken. Openlijke of sluimerende conflicten kosten ontzaglijk veel energie, die vele malen beter gebruikt kan worden. Naast privékringen is mediation ook goed bruikbaar op het niveau van plaatselijke kerk of classis. Gelukkig zie je dat inzicht ook doorbreken.² Als strijdende partijen om de tafel gaan onder deskundige leiding, elkaar in de ogen kijken, niet op elkaars *posities* maar op elkaars *belangen* en *behoefte*n letten, kan er veel oud zeer worden opgeruimd en ontstaat de mogelijkheid om op een goede manier verder te gaan. Samen weer door één deur. Of als het niet anders kan, de wegen toch uiteen laten gaan, maar wel op een goede manier en zonder wrok.

1 Korintiërs 13, het hooglied van de liefde, is hierbij tot inspiratie. *De liefde kent geen zelfgenoegzaamheid. Ze is niet grof en zelfzuchtig.* Daarom kan een in de alledaagse praktijk

beproefd en door de ‘kinderen van deze wereld’ ontwikkeld instrument als mediation ook onder de ‘kinderen van het Licht’ met vrucht en zegen gebruikt worden!

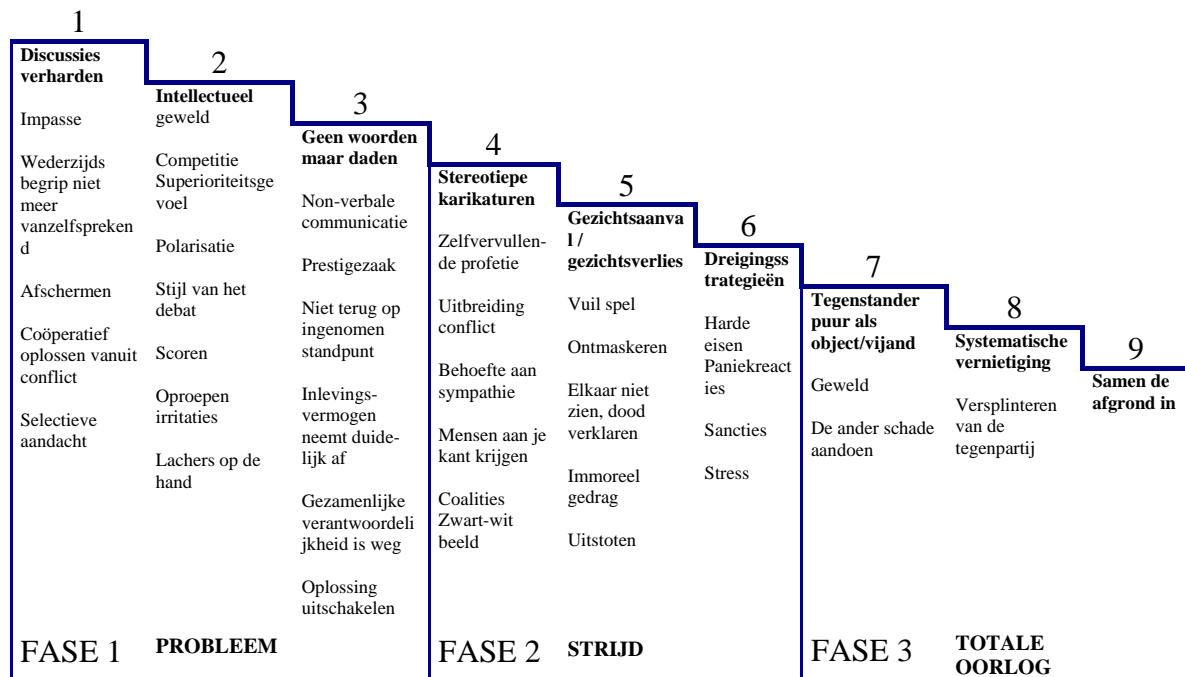
Noot:

1. A.F.M. Brenninkmeijer (hoofdred.), *Handboek Mediation*, Den Haag, 2005, p. 48.
2. Diverse christelijke mediators hebben zich georganiseerd. Zie www.churchmediation.nl en www.geweldloossamenleven.nl.

In veel recente regelingen van deputaatschappen voor appenzaken is opgenomen, dat ‘de deputaten de bevoegdheid hebben een geschil te schikken, indien dat tot intrekking van het appelschrift leidt.’

Een interessant idee voor het tijdig *schikken* van conflicten is uitgewerkt door Hessel Holwerda in zijn artikel ‘Appelregelingen in de kerk’, in: *De Reformatie*, jrg. 82, nr. 44, p. 757-759.

Ik ben als mediator geregistreerd bij het Nederlands Mediation Instituut.

Escalatieladder van Glasl